

Bij Leen kwam je nooit vergeefs.

Bij de voorbereiding op vandaag heb ik veel uitzonderlijke verhalen gelezen over militairen, verzetstrijders of ambteloze burgers die naast bijvoorbeeld hun verantwoordelijkheden als vader of moeder met een jong gezin of als werkgever met een groot bedrijf besloten dat ze een nog grotere verantwoordelijkheid moesten nemen. Een verantwoordelijkheid die velen uiteindelijk met hun leven zou betalen.

Niemand dwong hun, nee het was hun morele kompas die hun deed besluiten om in die tijd van grote nood een stap vooruit te zetten voor hun medemens. Waar veruit de meeste mensen de signalen negeerden, wegkeken wanneer het ongemakkelijk werd, rechtpraatte wat krom was. Ja, zelfs nog toen de bordjes 'Joden niet gewenst' verschenen in het Zeisterbos net deden of er niets aan de hand was.

En dat de signalen overduidelijk waren welke kant het uiteindelijk op zou gaan blijkt wel uit het feit dat het Joodse echtpaar Paul en Rosine May-Fuld, eigenaren van het Landgoed De Breul, al op 15 mei 1940 een zelfmoordpoging ondernamen omdat ze de Duitse bezetting niet wilde afwachten. Zij voelde al aan wat de Nazi's uiteindelijk van plan waren.

En een van die mensen die die signalen niet negeerde en die stap vooruit hebben gezet was onderofficier Leendert Edelman. In de eerste dagen van de oorlog vocht hij op de Grebbeberg tegen de Duitse overmacht. Maar na de capitulatie voelde hij dat zijn verantwoordelijkheid niet voorbij was, nee die was pas net begonnen. Ondanks de verantwoording voor zijn jonge gezin of zijn fietsenzaak raakte hij betrokken bij het verzet. Hij werd echter verraden en op 31 juli 1944 door de SD opgepakt en kwam vervolgens via diverse concentratiekampen terecht in het kamp Wobbelin.

Recent is er een boek over zijn leven verschenen met de treffende titel 'Vriehyt en is om gheen ghelt te coop'. Deze belangrijke les staat haaks op wat vandaag de dag gemene goed lijkt. De tijd waarin het lijkt dat alles met geld te koop is en de vrijheid die wij genieten ons tot niks verplicht. De tijd waarin we denken dat het gehele universum draait om onze eigen grote 'ik'.

Ondanks alle welvaart die wij genieten een angstige en onzekere tijd als u het mij vraagt. Bijna 80 jaar leven wij als Nederlanders in vrijheid. Zo lang al dat wij het inmiddels vanzelfsprekend achtte en zijn vergeten dat vele mensen voor onze vrijheid zijn gestorven en vandaag de dag nog steeds sterven als kijken naar de oorlog in Oekraïne.

En waar wij elke jaar bij vele herdenkingen plechtige zeggen 'nooit meer' zien we het antisemitisme ook vandaag de dag haar lelijke kop weer opsteken. Het laagje beschaving blijkt soms gevaarlijk dun. Vrijheid is geen status quo, een rustig goed. Nee, vrijheid is een werkwoord en een verantwoording voor ons allemaal.

Op 2 mei 1945 werd het concentratiekamp waar Leendert gevangen werd gehouden bevrijd. Leendert heeft deze bevrijding nog meegemaakt maar stierf helaas 2 dagen later op 4 mei 1945, vandaag 79 jaar geleden. Zijn vrouw en zijn jonge kinderen zouden hem nooit meer zien omdat hij een grotere verantwoording nam die maar weinigen van ons ooit zouden willen of kunnen dragen. Dat is waarom wij straks stil zijn. Voor de mensen die hun leven gaven zodat wij hier vandaag in alle vrijheid kunnen zijn. Voor mensen zoals Leendert Edelman waarover toen maar wij nu nog ook steeds, 79 jaar na zijn sterven, zeggen 'bij Leen kwam je nooit vergeefs'.

Laat onze opdracht zijn in het doorgeven van deze vrijheid, hoe klein misschien ook, dat over ons later gezegd zou worden 'bij hem/haar kwam je nooit vergeefs'.